

La tendresa³⁰ / XI / 1980

Que dos mots de dues llengües diferents —del català i del castellà, per exemple— es corresponguin i equivalguin exactament, és a dir, tinguin un origen comú i un significat idèntic, no vol dir que tinguin la mateixa aplicació en tots els casos. Els exemples que en podríem aduir són innumbrables. Però el que ara ens escau de comentar és el que constitueixen els mots equivalents tendre i «tierno». En la majoria dels casos traduiríem l'un per l'altre però no pas en tots. Sentim de tant en tant que algú diu «pa tendre» i ho hem vist escrit alguna vegada i tot. Però no creiem que «pa tendre» sigui altra cosa sinó la traducció literal de l'expressió «pan tierno» del castellà. En català sempre hem dit pa tou, que trobem al Diccionari Fabra com a equivalent de pa del dia, i que ha originat una coneguda dita i tot: gent jove, pa tou. En canvi, tendre s'aplica generalment, en català, a certs productes alimentaris, com és ara els llegums, per a indicar que encara no s'han endurit, és a dir, per oposició a sec: mongetes tendres, faves tendres. Tanmateix, tal com ja retreia el mestre Artells, no deixa d'haver-hi qui en lloc de mongetes tendres diu «mongetes verdes», per la senzilla raó, anàlogament al cas anterior, que en castellà es diu «judias verdes». Fent referència a vegetals, en català verd s'usa generalment, a part com a designació del color, per oposició a madur, llevat d'algun cas especial com la llenya.

Sobre els adjectius tendre i «tierno» importa també de fer algun comentari sobre els derivats que han originat. En primer lloc els verbs, entendre i «enternecer», respectivament. Des del segle passat que s'havien introduït en la nostra llengua les formes castellanitzants «enternir» i «enternèixer», especialment la primera, de la qual el Diccionari Alcover-Moll recull exemples, com a castellanisme, de Maragall i de Vilanova i, si la memòria no ens traïx, en recordem també de Víctor Català. L'obra de depuració del nostre lèxic de Fabra eliminà aquestes formes incorrectes, que ja no figuren als nostres repertoris normatius, però reapareixen de tant en tant als nostres textos i ara mateix acabem de sorprendre la forma «enternir» en un article recentment aparegut i excel·lentment escrit llevat d'aquest mot. Com a substantius, en català s'ha obtingut tendresa i en castellà «ternura», amb uns sufixos molt propis de cada llengua per a la formació de noms derivats d'adjectius. Dir «ternura», en lloc de tendresa, com algú fa, és ja incórrer en un castellanisme d'introducció més recent i, d'altra banda, constitueix l'exponent d'un llenguatge francament descurat.

Albert Jané